

ЕКОНОМІКА

УДК 339.54.012.435; DOI: 10.31388/2519-884X-2020-41-41-48

Біленко О.В., к.е.н., доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»
o.v.bilenko@gmail.com

Карпенко А.В., д.е.н., доцент,
професор кафедри економіки та митної справи
Національний університет «Запорізька політехніка»
karpenko.a.v2@gmail.com

ПРОТЕКЦІОНІЗМ У МИТНІЙ ПОЛІТИЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто основні пріоритети митної політики в умовах глобалізації, надано характеристику протекціонізму та фритредерства. Зосереджено особливу увагу на сучасних змінах пріоритетів щодо використання в регулюванні зовнішньоекономічних відносин політики протекціонізму. Розкрито основні інструменти, методи та заходи політики протекціонізму, які набувають поширення в сучасних реаліях. Визначено, що в Україні переважно використовуються традиційні інструменти політики протекціонізму. В умовах глобалізації така практика сприяє захисту національних виробників від іноземної конкуренції, що для України є вельми важливим. Обґрунтовано необхідність продовження використання інструментів протекціонізму для національної економіки при одночасному формуванні умов для добросовісної конкуренції на внутрішньому ринку.

Ключові слова: глобалізація, протекціонізм, фритредерство, вільна торгівля, зовнішньоекономічна політика, митна політика.

JEL code classification: E62, F42, F52, F62

Bilenko Olena, PhD, Ass. Prof.,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»,
o.v.bilenko@gmail.com
Karpenko Andrii, D.Sc. in Economics, Ass. Prof.,
Professor of economics and customs department
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»,
karpenko.a.v2@gmail.com

THE POLICY OF PROTECTIONISM IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Abstract. Current trends in the world economy related to globalization are identified. Globalization strengthens the unity of the world, promotes innovation, values of economic freedom, opens up great opportunities for the progressive development of nation-states, but makes strict demands on the economic, social and cultural level of countries that are at different stages of development and have different opportunities for self-realization. Accordingly, today the policy of protectionism should be the basis of foreign economic relations of the state with a simultaneous focus on the active participation of the country in the international market, the comprehensive development of cooperation with various actors in world economic processes.

The article considers the main priorities of customs policy in the context of globalization, provides a description of protectionism and free trade. Particular attention is paid to current changes in priorities for the use of protectionist policies in the regulation of foreign economic relations. The main tools, methods and measures of protectionist policy, which are becoming widespread in modern realities, are revealed. It is determined that in Ukraine traditional instruments of protectionist policy are mainly used, although developed countries actively use measures of covert protectionism. In the context of globalization, this practice helps to protect national producers without formally violating the rules of international trade, which is very important for Ukraine. It is proved that an effective state policy

of protectionism should adapt the national economy to the system of global economic relations, protect domestic markets by creating conditions for fair competition, promoting the interests of domestic producers in international markets and ensuring national security. The necessity of continuing to use the tools of protectionism for the national economy while creating conditions for fair competition in the domestic market is substantiated.

Keywords: globalization, protectionism, freetrading, free trade, foreign economic policy, customs policy.

Постановка проблеми. Трансформаційні зміни глобалізаційного характеру, що відбуваються останніми роками, справляють істотний вплив на зовнішньоекономічну політику країн світу. Відповідно, характерними особливостями розвитку світової економіки на сучасному етапі стали процеси посилення протекціонізму в світовій торгівлі та інвестиціях, активізація процесів регіоналізації та стагнація міждержавних потоків фізичних активів, в тому числі внаслідок закриття кордонів країн світу через пандемію Covid-19. Вказані обставини актуалізують проблему підтримки внутрішнього ринку та захисту національних товаровиробників при формуванні та реалізації державної зовнішньоекономічної політики, узгодженні основних пріоритетів митної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На дослідження глобальних процесів в економіці спрямована сучасна західна економічна думка. Вагомі результати викладено в працях Т. Андерсена, Б. Баласса, С. Бабонеса, Т. Левітта, М. Патерсона, Е. Райнерта, Дж. Стігліца, Дж. Сороса та інших.

Ґрунтовними дослідженнями проблем глобалізації та її впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства займаються багато українських вчених, серед них: О. Бакаєв, О. Білорус, І. Бочан, Д. Лук'яненко, А. Поручник, О. Плотніков, А. Філіпенко, Ю. Козак, І. Михасюк та інші.

Проблеми зовнішньоекономічної політики загалом і протекціонізму зокрема досліджуються в працях вчених України та СНД: А. Бажана, А. Задой, К. Гапотченко, А. Келічавого, В. Оболенського, В. Панченка, Б. Хейфеца, Н. Шебарової та інших.

Враховуючи стан дослідження проблеми та актуальність різноманітних підходів й аспектів зовнішньоекономічної політики держави, подальшого розгляду потребують питання щодо використання заходів протекціонізму в сучасних умовах трансформації

процесів глобалізації задля забезпечення пристосування вітчизняної економіки до глобальних змін.

Метою дослідження є виявлення особливостей застосування заходів політики протекціонізму в сучасних умовах із врахуванням нових тенденцій розвитку світової економічної глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Сучасні процеси глобалізації суттєво посилюють взаємодію та взаємозалежність національних економік у всіх сферах людського буття і спричиняють суперечливий вплив на світову економіку. З одного боку, вони посилюють співпрацю між країнами, у тому числі у таких напрямках як зростання міжнародної торгівлі, розвиток новітніх технологій, підвищення продуктивності праці, вирішення глобальних проблем, а з іншого – поглиблюють нерівномірність розвитку окремих країн, збільшуючи розрив між високорозвченими країнами та країнами, що розвиваються, багатими та бідними. Зазначене доводить про загострення конкурентної боротьби між національними економіками за право зайняти більш вигідну нішу у процесі формування глобалізованого світу, необхідності використання виваженої політики у зовнішньоекономічній діяльності, використанні ефективних інструментів митної політики.

Митна політика є системою політичних, економічних, правових та організаційних заходів держави, що реалізуються у сфері митного регулювання, спрямованих на захист внутрішньо- і зовнішньоекономічних національних інтересів відповідно до цілей і завдань політико-економічних пріоритетів розвитку країни. Основними формами реалізації митної політики держави, залежно від масштабів її втручання в зовнішньоторговельну діяльність, є протекціонізм та фритредство.

Політика протекціонізму спрямована на створення умов, що сприяють захисту національного господарства від іноземної конкуренції задля успішної комерційної діяльності

вітчизняних виробників, впровадження заходів, що ускладнюють проникнення на внутрішній ринок товарів іноземного походження, підтримка експортерів для забезпечення їм конкурентних переваг на зовнішньому ринку. Політика протекціонізму містить цілий комплекс інструментів захисту національної економіки, який реалізується в митній політиці шляхом застосування тарифних і нетарифних заходів:

- встановлення й регулювання імпорتنих мит;
- застосування квот на імпорт товарів і послуг;
- запровадження ліцензування імпорتنих товарів;
- встановлення технічних і санітарних стандартів і норм;
- субсидування й фінансування експортних галузей тощо.

В сучасних умовах основними мотивами застосування заходів протекціонізму є наступні:

- недостатній рівень конкурентоспроможності національних товаровиробників у результаті нерівномірності економічного розвитку, а також в умовах зміни структури виробництва для підвищення його ефективності [1, с.21];
- підтримка нових перспективних галузей, які ще є надто слабкими для конкурування на міжнародних ринках. В даному випадку актуальним стає питання вибору галузі, яка має потенційні конкурентні переваги і потребує захисту;
- підвищення рівня зайнятості в країні. Скорочення імпорту стимулює вітчизняних виробників до розширення виробництва;
- погіршення ринкової кон'юнктури в періоди економічних криз та інших негативних змін у системі суспільного виробництва (у періоди економічного спаду протекціонізм завжди посилювався);
- захист від недобросовісної комерційної практики з боку іноземних постачальників (демпінг, субсидування тощо) задля встановлення справедливої конкуренції;
- захист і забезпечення національної безпеки, особливо в періоди посилення міжнародної напруги.

Слід зазначити, що позитивні ефекти у вигляді збільшення обсягів національного

виробництва, зростання доходів бюджету, поліпшення стану платіжного балансу політика протекціонізму може справляти лише в короткостроковому періоді, а в довгостроковому спостерігатиметься істотний негативний вплив на економіку країни, зокрема: інфляція, зниження рівня життя населення, зниження конкурентоздатності вітчизняних товарів, скорочення товарного різноманіття, підвищення вірогідності симетричної відповіді з боку інших країн та початку «торгових війн».

У сучасному розумінні фритредерство (політика вільної торгівлі) характеризується відсутністю або мінімальним втручанням держави у зовнішню торгівлю та передбачає заохочення імпорту шляхом ліквідації ввізного мита, скорочення чи повне усунення нетарифних обмежень щодо імпортованих товарів. Ця політика заснована на принципі порівняльних переваг і спрямована на забезпечення можливостей світової економіки досягти більш ефективного розміщення ресурсів і вищого рівня матеріального добробуту.

Переваги фритредерства пояснюють переважно усуненням недоліків протекціонізму, пов'язаних із захистом національної економіки від іноземної конкуренції. Зокрема, вільна торгівля дозволяє поліпшити добробут залучених до цього процесу країн у результаті запровадження міжнародної спеціалізації виробництва й обміну на основі принципу порівняльних переваг, стимулює розвиток інновацій та підвищення якості продукції внаслідок посилення міжнародної конкуренції. Вільна торгівля також оптимізує процес розподілу виробничих ресурсів та сприяє міжнародній концентрації виробництва і масовому випуску товарів.

Однак, для забезпечення вказаних переваг фритредерства мають бути наявними певні обставини:

- країни знаходяться приблизно на однаковому рівні технологічного розвитку;
- у країнах наявний стійкий ринок товарів і факторів виробництва;
- протягом тривалого періоду часу економіки країн функціонували в умовах відкритої міжнародної конкуренції;
- у країнах не спостерігаються кризові явища;

– жодна з країн не застосовує методи недобросовісної зовнішньоторговельної практики (експортні субсидії, цінова дискримінація, агресивний маркетинг тощо).

Прихильники протекціонізму та жорстких заходів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі стверджують, що їх застосування сприяє розвитку промисловості країни, її стійкому економічному зростанню і, у підсумку, перетворенню на багату країну. Водночас, впровадження політики фритредерства (вільної торгівлі) в країні з недостатньо високим рівнем економічного розвитку призводить до знищення її промисловості, економічного занепаду і зубожіння населення [2, с. 30, 53–55, 91–92, 207–212; 3, с. 16–17]. Усі періоди бурхливого економічного зростання (включно з економічним піднесенням у середині ХХ ст.) сучасних світових лідерів (США, Велика Британія, Норвегія, Японія, так звані «азійські тигри») співпадали з періодами протекціонізму. Водночас, є достатньо зворотних прикладів деіндустріалізації та швидкого збідніння країн (Монголія, Еквадор, Мексика, Перу, Руанда тощо), які провадили політику фритредерства в умовах несиметричної вільної торгівлі.

Отже, заходи політики протекціонізму передбачають захист стратегічних національних інтересів в економічній сфері, формування умов розвитку вітчизняного виробництва задля відтворення і збереження конкурентоздатності та зміцнення позицій держави у світовому господарстві.

Розвиток політики протекціонізму, різноманітність завдань і методів її реалізації призвели до виникнення різних його форм [4; 5]:

– галузевий протекціонізм спрямований на захист окремих галузей, що потребують державного захисту (аграрний сектор, «молоді» галузі);

– наступальний (агресивний) протекціонізм орієнтований на підтримку тих галузей, які здатні вже найближчим часом (за умов протекціоністських заходів) здійснити наступ (агресію) на відповідні міжнародні товарні ринки;

– селективний протекціонізм скерований проти окремих країн або окремих видів товарів чи послуг;

– колективний протекціонізм ініціюється з боку об'єднань кількох країн та спрямований

проти держав, які не є членами даного об'єднання;

– прихований протекціонізм передбачає застосування методів і заходів економічної політики, які не дозволяють ідентифікувати їх як такі, що порушують міжнародні зобов'язання щодо інших країн;

– еко-протекціонізм спрямований на обмеження імпорту товарів, які не відповідають внутрішнім стандартам екологічної безпеки даної країни. В останні роки активно застосовується різними країнами не лише з економічною, але й з політичною метою.

Слід зазначити, що протягом всієї економічної історії періоди домінування лібералізації або протекціонізму змінювали один одного у зовнішньоекономічній політиці більшості країн.

Економічна думка протекціонізму почала розвиватись у період початкового накопичення капіталу в ХVI столітті на теоретичному підґрунті ідеї меркантилістів про те, що добробут країни забезпечується позитивним сальдо торгового балансу. Протягом ХV – ХІХ століть держави Західної Європи застосовували політику меркантилізму у вигляді високих імпортних мит, субсидій національним виробникам тощо. При цьому зиски провадження такої політики виявлялись у збільшенні доходів населення та надходжень до бюджету, зростанні зайнятості. Розвиток промислового виробництва та досягнення конкурентних переваг провідними європейськими державами, розповсюдження ідей класичної економічної теорії обумовили в ХІХ столітті зміну пріоритетів у зовнішній торгівлі цих країн, зокрема, формування ліберальних принципів міжнародної торгівлі – фритредерства. Нова хвиля розвитку протекціонізму була відмічена у період першої та другої світових війн, а також світової економічної кризи 1929-1933 рр., що пояснюється намаганням країн у складний період уникнути негативного впливу зовнішньоекономічних зв'язків на зайнятість населення, стабільність грошового обороту тощо. Після підписання Генеральної угоди з тарифів і торгівлі у 1947 році, відповідно до якої було розпочато прогресивну лібералізацію тарифних та нетарифних бар'єрів на багатосторонній основі, сформувався курс на політику вільної торгівлі. Однак, з початку 70-х років мала

місце обернена тенденція – країни почали захищати свій внутрішній ринок від іноземних конкурентів шляхом запровадження тарифних і особливо нетарифних методів митної політики. Основними причинами цього стала динаміка економічного розвитку, заострення валютних та фінансових проблем, посилення конкуренції на світовому ринку. В середині 90-х років знову панівні позиції у світі займає ідеологія і практика вільної торгівлі, найвищою точкою розвитку якої стало створення Світової організації торгівлі (СОТ), яка розпочала свою діяльність з 1995 року.

Сучасна світова практика реалізації зовнішньоекономічної політики побудована на комбінації її протекціоністських та лібералізаційних заходів, безпосередній вибір яких визначається під впливом низки чинників, що формуються як всередині країни, так і ззовні.

Основним екзогенним чинником можна назвати економічну глобалізацію, витоками розвитку якої була ідеологія і практика лібералізму. Наслідки економічної глобалізації та домінування політики вільної торгівлі, яку активно просували провідні країни світу, виявилися у зростанні взаємозалежності національних економік, послабленні внутрішнього суверенітету держав, зменшення їх ролі в регулюванні зовнішньоекономічних відносин, нерівномірності розвитку світового господарства, посиленні інтеграційних процесів у сфері міжнародної спеціалізації виробничої діяльності, втраті високорозвиненими країнами мільйонів робочих місць внаслідок переміщення транснаціональними корпораціями виробництв у країни з дешевою робочою силою.

Світова фінансова криза 2008-2009 рр. яскраво продемонструвала негативні наслідки багаторічного панування ідеології вільної торгівлі: колапс фінансово-банківської системи, стагнація виробництва та світової торгівлі, зростання дефіцитів бюджетів і державного боргу в західних країнах через торговельну експансію країн Південно-Східної Азії. В результаті посилилась конкуренція між світовими виробниками, що підвищило значення застосування державами протекціоністських заходів.

В останнє десятиріччя спостерігається нова хвиля застосування політики протекціонізму, причому тими країнами, в яких зародилась і протягом тривалого періоду панувала ідеологія фритредерства.

За даними Global Trade Alert в період з листопада 2008 року до квітня 2019 року країни світу впровадили 12,7 тис. заходів протекціонізму та 4,6 тис. інструментів лібералізації глобальної торгівлі. У 2018 році уряди країн світу втручалися у глобальну торгівлю 1870 разів, з яких 1470 захисних заходів та 400 – норм, направлених на лібералізацію. Найбільш поширеними були субсидії для підтримки споживача/виробника, заходи стимулювання експорту і тарифні бар'єри, при цьому понад 50% захисних норм запровадили 10 країн: Канада, США, Німеччина, Індія, Аргентина, Бразилія, Італія, Велика Британія, Китай, Австралія. Активно захищають національних виробників розвинуті та швидкозростаючі країни. Зокрема, країни G20 у 2018 році запровадили 1271 новий протекціоністський акт та 327 заходів, направлених на лібералізацію торгівлі [6].

Вагомим проявом сучасного протекціонізму науковці вважають вихід Великої Британії зі складу ЄС, який є способом відходу від свободи загального ринку в Євросоюзі. Протягом останніх десяти років ця країна мала постійний дефіцит торгового балансу з країнами ЄС, який в останні три роки перевищував 100 млрд. євро на рік. Причиною такої ситуації називають програш Британії в конкурентній боротьбі на спільному ринку ЄС, до того ж не лише високорозвиненим Німеччині та Голландії, а й східноєвропейським державам. Західні корпорації набували в Центральній та Східній Європі сучасні підприємства, які почали витісняти виробників, що розташовані на Заході Європи. Значення брекзиту полягає в тому, що Британія отримує можливість самостійно управляти засобами протекціонізму з метою, з одного боку, пригальмувати імпорту, а з іншого, – збільшити експорт [7, С.122].

США розпочали активну протекціоністську політику з 2016 року, коли президентом став Д. Трамп. Першим актом нового президента в економіці був указ про вихід країни з договору Транстихоокеанського партнерст-

ва, яким передбачалось ліквідувати тисячі митних тарифів, полегшити нетарифні обмеження, запровадити процедури й стандарти, спрямовані на відкритість торговельних зв'язків та зміцнення клімату вільної торгівлі між 12 країнами (Японія, Канада, Австралія, Мексика та ін.) зі світовим обсягом ВВП в 40%. Наприкінці 2016 року було згорнуто перемовини щодо укладання угоди про вільну торгівлю між ЄС та США – Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство, а у квітні 2019 року Рада ЄС визнала цей договір не актуальним. З середини 2018 року США запровадили імпорتنі мита у розмірі 25% до низки товарів з Китаю, що фактично означало початок торговельної війни між цими країнами. Основними галузями промисловості, щодо яких було впроваджено інструменти протекціонізму – металургія (вироби з чорних металів, чорні метали), автомобільна промисловість та продукція сільськогосподарства (злаки, олійні культури) [6].

За майже два роки середній тариф США для китайської продукції збільшився з 3,1% до 21%, а Китаю для американських товарів – з 8% до 21,1%. Наслідком такої політики стало зниження товарообігу між двома країнами на 14,6% за підсумками 2019 року [8].

Слід зазначити ще один екзогенний чинник, що може кардинальним чином вплинути на посилення протекціонізму найближчим часом - пандемія Covid-19, яка розпочалася наприкінці 2019 року в Китаї. Держави світу розпочинають перекриття кордонів з метою обмежити розповсюдження вірусу. Така ситуація наочно демонструє критичну залежність країн від поставок з Китаю та обумовлює необхідність переосмислення зовнішньої політики загалом, та економічної зокрема, щодо майбутнього світової глобалізації. Чим тривалішими будуть перепони для вільного переміщення людей, товарів і капіталів, тим більш прийнятним здаватиметься відхід від глобалізованої системи виробництва та переорієнтація ланцюгів закупівель і поставок на внутрішні ринки.

В широкому сенсі, заходи протекціонізму містять цілий комплекс інструментів захисту національної економіки. Окрім тарифних і нетарифних обмежень до них можна віднести державну фінансову підтримку націона-

льних виробників та експортерів, управління курсом національної валюти, антимонопольне та антидемпінгове законодавство, обмеження доступу на внутрішній ринок робочої сили з інших країн, встановлення технічних, санітарних, екологічних та інших стандартів продукції і послуг, пропаганду купувати товари вітчизняних виробників тощо.

На думку експертів СОТ, причинами застосування нетарифних інструментів для обмеження вільного доступу до певних товарів є не лише економічні, але й соціальні цілі: забезпечення національної безпеки, підтримка певних моральних чи релігійних принципів, збереження соціальної єдності [9]

Дослідження, проведені В. Г. Панченком, свідчать, що розвинуті країни дуже активно застосовують саме заходи прихованого протекціонізму, які не піддаються регулюванню з боку СОТ: інституційні перешкоди без формального порушення міжнародних зобов'язань щодо інших країн, різноманітні бар'єри та методи немитного характеру, субсидування експортерів тощо. Зазначені інструменти не є прямими і відкритими заходами, тому, з одного боку, вони не суперечать зовнішньополітичним інтересам уряду, з іншого боку, є ефективними заходами захисту національного експортера. Такий завуальований характер зазначених інструментів неопротекціонізму можна вважати головною причиною частих зловживань ними і використання їх навіть тоді, коли торгівля здійснюється без видимих ознак демпінгу, експортного субсидування та компенсацій [10].

В Україні використовуються переважно традиційні інструменти політики протекціонізму відповідно до правил СОТ, членом якої країна є з 2008 року, – антидемпінгове та імпорتنе мито. За десять років українським урядом впроваджено 94 заходи протекціонізму по відношенню до 101 країни, серед яких: Росія, Китай, Польща, Німеччина, Франція, Австрія, Італія, Білорусь, Угорщина, Туреччина. Основними інструментами захисту стали: антидемпінгові заходи (15 актів); імпорتنе мито (8 актів); імпорتنе ліцензування (6 актів); експортне ліцензування (4 акти); загальні захисні гарантії (4 акти). Найбільша частка захисних заходів направлена проти російських виробників – 38 діючих норм (загалом було 54 акти) [6].

Загальна кількість заходів, які діють на сьогодні проти українських виробників, складає 1176, серед них стосуються таких галузей: металургія (продукція з чорних металів та сталі – 244, чорні метали та сталь – 110), автомобілебудування (122), машинобудування (сільськогосподарська техніка – 96), сільське господарство (зернові – 93). Проти українського експорту найбільшу частку займають заходи нетарифного регулювання (52,3%) та імпордне мито (11,8%) [6].

В сучасних умовах для України першочерговим є завдання підвищення конкурентоспроможності країни на основі забезпечення ефективності діяльності вітчизняних товаровиробників та посилення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Протекціоністська політика має бути спрямована, перш за все, на відродження української промисловості на новому інноваційному підґрунті (неоіндустріалізацію), стійку економіку, яка залежить великою мірою від внутрішнього ринку, зростання середнього класу, що гарантує політичну стабільність. Світова практика виробила великий арсенал методів і заходів протекціонізму, використання яких не порушує базові принципи СОТ і дозволяє ефективно поєднувати захист національних виробників з лібералізацією доступу іноземних товарів на внутрішній ринок. Інструментами для підтримки українського виробника можуть бути: державні субсидії на промислові і прикладні дослідження і розробки, експортні кредити, страхування експорту, пільги та преференції для інвестицій у виробництво та експорт високотехнологічної продукції (інновацій). При цьому ефективна система протекціонізму не надає монополію місцевим виробникам та підприємцям, а стимулює заміну зовнішньої конкуренції внутрішньою. Без промислового прогресу наша держава не досягне успіхів в економічному, соціальному, інтелектуальному та політичному розвитку.

Висновки. Доведено, що глобалізація здійснює дуальний вплив на світову економіку. З одного боку, посилює єдність світу,

сприяє розповсюдженню інновацій, цінностей економічної свободи, відкриває величезні можливості для поступального розвитку національних держав. З такого погляду, зовнішньоекономічна політика держави має орієнтуватись на активну участь країни в міжнародних відносинах, всебічний розвиток співпраці з різними суб'єктами світових економічних процесів – державами, міждержавними об'єднаннями, митними та економічними союзами, міжнародними економічними і фінансовими організаціями, бізнесовими структурами тощо. З іншого боку, глобалізаційні процеси висувають жорсткі вимоги до економічного, соціального і культурного рівня країн, які перебувають на різних стадіях свого розвитку та мають різні можливості для самореалізації. У країнах, які зможуть адаптуватись до таких вимог, стабільність та добробут зростатимуть, в іншому разі – зусилля доведеться спрямовувати на зменшення негативних наслідків глобалізації. Відповідно, ефективна державна політика протекціонізму має своїм завданням адаптувати національну економіку до такої системи глобальних економічних зв'язків.

Визначено, що в Україні переважно використовуються традиційні інструменти політики протекціонізму, хоча розвинені країни активно застосовують заходи прихованого протекціонізму. В умовах глобалізації така практика сприяє захисту національних виробників без формального порушення правил міжнародної торгівлі, що для України є велими важливим. Відповідно протекціонізм у митній політиці в умовах глобалізації перетворюється на ефективний механізм сприяння розвитку не тільки торгово-економічних відносин, а й національних економік загалом. Протекціонізм як політика захисту національного товаровиробника від іноземної конкуренції перетворюється в умовах глобалізації на політику захисту внутрішнього ринку шляхом формування умов для добросовісної конкуренції, просування інтересів вітчизняних виробників на міжнародних ринках та забезпечення національної безпеки.

Список літератури:

1. Гапотченко К. В. Протекціонізм: природа і тактика застосування. *Економіка і управління*. 2011. № 2. С. 19-23.
2. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / пер. с англ. Н. Автономовой; под ред. В. Автономова Москва: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2011. 384 с.
3. Stiglitz J. *Globalization and Its Discontents*. London – New York : W. W. Norton & Company, 2002. 320 p.

4. Кулешов А. В. Классификация мер нетарифного регулирования: мировой опыт и особенности классификации в Евразийском экономическом союзе и Российской Федерации. *Ученые записки Санкт-Петербургского имени В. Б. Бобкова филиала российской таможенной академии*. 2014. № 4. С. 44–52.
5. Бек У. Общество риска: На пути к другому модерну / Пер. с нем. В. Седельника, Н. Федоровой. М. : Прогресс-Традиция. 2000. 313 с.
6. Global dynamics – Global Trade Alert. URL : https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_all/year-from_2018/year-to_2018
7. Бажан А. Протекционизм: возрастание роли в мировой экономике. *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*. 2018. № 4. С.120-125.
8. Мартиненко А. Новая торговая реальность: какие последствия для мира и Украины несет соглашение США и Китая. Европейская правда. 27.01.2020. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2020/01/27/7105581/>
9. World Trade Report 2012. Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21 st century. Published by the World Trade Organization. P. 3–4, 44–45, 50–51. WTO Online Bookshop. <http://onlinebookshop.wto.org>. URL: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report12_e.pdf
10. Панченко В. Г., Резникова Н. В. Неопротекціонізм як інструмент усунення внутрішньої суперечності лібералізму. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_55.

References:

1. Gapotchenko K. V. (2011) Protekcionizm: priroda i taktika zastosuvannya. *Ekonomika i upravlinnya*, № 2, pp. 19-23.
2. Rajnert E.S. (2011) Kak bogatye strany stali bogatymi, i pochemu bednye strany ostayutsya bednymi [per. s angl. N. Avtonomovoj; pod red. V. Avtonomova]. *Moskva: Izd. dom Gos. un-ta Vysshej shkoly ekonomiki*, 384 p.
3. Stiglitz J. (2002) Globalization and Its Discontents. *London – New York : W. W. Norton & Company*, 320 p
4. Kuleshov A.V. (2014) Klassifikatsiya mer netarifnogo regulirovaniya: mirovoi opyt i osobennosti klassifikatsii v Evraziiskom ekonomicheskom soyuze i Rossiiskoi Federatsii. *Uchenye zapiski Sankt-Peterburgskogo imeni V. B. Bobkova filiala rossiiskoi tamozhennoi akademii*, No. 4, pp. 44–52
5. Bek U. (2000) Obshchestvo riska: Na puti k drugomu modern [per. z nem. V. Sedel'nika, N. Fedorovoi.] (In Russ.) *Moscow: Progress-Traditsiya*, 313 p.
6. Global dynamics – Global Trade Alert. URL https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_all/year-from_2008/year-to_2018
7. Bazhan A. (2018) Protekcionizm: vozrastanie roli v mirovoj ekonomike. *Nauchno-analiticheskij vestnik IE RAN*. 2018. № 4. P.120-125.
8. Martinenko A. (2020) Novaya trgovaya real'nost': kakie posledstviya dlya mira i Ukrainy neset soglasenie SSHA i Kitaya. *Evropejskaya pravda*. 27.01.2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2020/01/27/7105581/>
9. World Trade Report (2012) Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21 st century. Published by the World Trade Organization. P. 3–4, 44–45, 50–51. WTO Online Bookshop. <http://onlinebookshop.wto.org>. URL: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report12_e.pdf
10. Panchenko V.G., Reznikova N.V. (2016) Neoprotekcionizm yak instrument usunennya vnutrishn'oi superechnosti liberalizmu. *Efektivna ekonomika*, № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_55.